

Knyszyn קנישין

היהודים הראשונים הופיעו בקנישין במאה ה"ז, היות והתמקמה כאן חצר המלך.

האזכור הראשון בנושא היהודים בקנישין מגיע משנת 1605. היהודים שהתגוררו בקנישין היו בתחום שיפוטה של הקהילה היודית בטיקטין ושם גם הם קברו את מתייהם. התפתחות ההתיישבות והצבור היהודי בקנישין דחק את יסודות קיום הצו *de non tolerandis Judaeis*, אותו דאגו להוציא תושבי העיר הפולנים בשנת 1672 בחשד לתחרות עם היהודים בתחומי המסחר והמלאכה.

היהודים התיישבו מחוץ לעיר, בשטח השייך למלך, וכך יצרו רובע משלהם, המכונה אוגרודניקי. בתחילה היו אלה קומץ משפחות, אולם בסוף המאה הי"ח מספר היהודים גדל עד למאתיים איש. פחות או יותר בשנת 1705 לערך היהודים החלו להשתמש לקבורת הנפטרים בשטח של משתלות מלכותיות לשעבר, הנמצא צפונית מהדרך המובילה לכרובלי.

במאה הי"ח חלה הקלה במגבלות המינהליות על התיישבות היהודים בעיר ומספר היהודים המתגוררים בעיר החל לגדול. בשנת 1807 צויינה נוכחותם של 308 יהודים, ובשנת 1879 – כבר 1878 איש.

בתחילת המאה הכ' קטן מספר התושבים היהודים של קנישין. בשנת 1921 היו אלה 1235 בני אדם. אולם באותו הזמן כבר החל מחסור בשטח הקבורה בבית העלמין. בסביבות שנת 1925 הקהילה היהודית בקנישין החלה לחפש חלקת קרקע עבור בית עלמין חדש. בתחילה נבחרה חלקה על הר המלכה בונה, אולם התושבים הנוצרים התנגדו לכך. לכן הקהילה היודית החליטה להרחיב את שטח בית העלמין הקיים לחלקה נוספת, הנמצאת בצד הדרומי מזרחי מבית העלמין. קם שטח קבורה אחד ובו חלק ישן הנבדל במראה ובמבנה, הממוקם על משתלות לשעבר, שם נקברו הנפטרים ללא סדר נראה לעין (היעדר שבילים, חלוקה לחלקות קבורה לנשים ולגברים או לחלקות קבורת המכובדים). החלקה החדשה הייתה מתוכננת בצורה טובה יותר, עם שורות קברים מסודרות. לפני שנת 1939 לפני בית העלמין עמד מבנה ששימש את בית הטהרה ואת מגורי השומר.

בית העלמין מילא את תפקידו כמקום קבורה עד לפרוץ מלחמת העולם השנייה. בנובמבר 1942 בעת חיסול גטו קנישין הגרמנים רצחו במקום 72 איש. כבר בתום שילוחם של היהודים מהמקום, התושבים המקומיים קברו את הנרצחים בקבר המונים בבית העלמין היהודי. בשנת 2012 נחנכה על קבר המונים זה אבן ועליה לוח זכרון, שהיה תלוי קודם לכן על בניין העירייה.

בזמן השואה החל תהליך החורבן של בית העלמין. בשנים שלאחר מכן נעלמו משטחו מצבות, אחת יקרת ערך יותר מהאחרת. בשנת 1990 המפקח המחוזי לשימור אתרים בביאליסטוק הזמין אצל תומש וישנייבסקי, איבונה פליכטה-ווישנייבסקה ויוזף מרושקו את עריכת רשימת האיננונטר של המצבות. בחלקו הישן של בית העלמין הם מצאו 620 מצבות ו-66 יסודות תמך, ובחלקו החדש – 12 מצבות ו-16 יסודות תמך. המצבה העתיקה ביותר שזוהתה אז הייתה משנת 1794.

מרבית המצבות שנשתמרו בבית העלמין היו עשויות חומר מעורב, אולם גם מאבן חול או גרניט. כמה מהן התאפיינו בצורה לא שגרתית או בגודל לא רגיל, בקישוטים מקוריים ובכיתוב מובלט, כמה מהן פשוט אבני שדה בלתי מעובדות.

החל מראשית המאה הכ"א מאורגנות עבודות נקיון וסדר ופגישות של נוער מפולין וישראל, ביוזמת הקרן לשימור המורשת היהודית בשיתוף פעולה עם ארגונים ופעילים חברתיים מקומיים. בשנת 2011 הקרן לשימור המורשת היהודית העמידה בצד הכביש שלט מורה ולוח מידע אודות בית העלמין, זאת בתמכת הקרן של מייקל ה. טייסון לפולין.

בית העלמין היהודי המשתרע על חלקה של 2,8 הקטר הוא אחד מאתרי זיכרון הגדולים מסוג זה באזור פודלשיה. ייחודיותו של אתר זה טמונה בכך שהוא מהווה עדות לתפקודה של קהילה יהודית משגשגת בקנישין, והודות לקיומו נשתמרו גם קטעים ממשתלות המלך מתקופת שלטונו של זיגמונט אוגוסט. בית העלמין בקנישין נרשם ברשימת האתרים לשימור תחת המספר A-629 ביום ה-19 בנובמבר 2019.

רשימת המצבות המצויות בבית העלמין נמצא בעמוד האינטרנט של אגודת התייעוד של בתי העלמין היהודיים:

https://cemetery.jewish.org.pl/list/c_71 [גישה ב-21 בספטמבר 2020].